eISSN: 2774-1419 https://so08.tci-thaijo.org/index.php/artssu/index

A Study of Ayurvedic Origin and Development in Sanskrit Literature

การศึกษาการกำเนิดและพัฒนาการด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤต

Benjamas Khunprasert* **Chainarong Klinnoi**

เบญจมาศ ขุนประเสริฐ **ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย**

Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Thailand

Corresponding author*
e-mail: benjamas.khun@gmail.com

Received 09-04-2021
Revised 24-07-2021
Accepted 08-11-2021

Abstract

This article has a twofold aim: First, to study the place of Ayurveda in Sanskrit literature, and second, to explore how Ayurvedic medicine has developed and passed on through Sanskrit literature, entering modern medical discourse. The study focusses on four ancient Sanskrit medial treaties – Rgvedasamhita, Atharvaveda, Carakasaṃhitā, and Garuḍa Purāṇa – employing a documentary research methodology. The results of the study reveal that Ayurveda is a medical science encompassing ailments, causes, symptoms, medicines, and systematic treatments, including guidelines to prevent diseases by leading a healthy lifestyle, and adjusting diet and nutrition. The origins of Ayurveda date back to the Vedic period. Atharvaveda to Garuḍa Purāṇa became the basis for the evolution of Ayurveda.

Keywords: Ayurvedic, pharmacy, Sanskrit literature

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ศึกษารูปแบบเนื้อหาด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤตและ ศึกษาพัฒนาการองค์ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤตเพื่อเห็นการสืบทอดและพัฒนาการทางการแพทย์โบราณจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยศึกษาความรู้ด้านการแพทย์โบราณเฉพาะที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตได้แก่ ฤคเวทสังหิ อถรฺพเวท จรกสำหิตา และครุฑปุราณะ โดยใช้ระเบียบการวิจัยเอกสาร นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งแสดงผลการศึกษาโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ด้านอายุรเวทเป็นศาสตร์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึง โรค สาเหตุ อาการ ยา และข้อปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อป้องกันโรคภัยและการรักษาสุขภาพให้แข็งแรง โดยมีการปรับการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับฤดูกาล และพัฒนาการองค์ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤต พบว่า อายุรเวทนั้นได้เกิดขึ้นในสมัยพระเวทและได้รับการสืบทอดและพัฒนาโดยไม่ขาดสายจาก อถรฺพเวทมาสู่คัมภีร์ครุฑปุราณะกลายเป็นคัมภีร์ด้านการแพทย์จำนวนมาก

คำสำคัญ: อายุรเวท ยา วรรณคดีสันสกฤต

บทนำ

ภาษาสันสกฤตในระยะเริ่มแรก เป็นภาษาที่ฤษีทั้งหลายซึ่งเป็นชนชาวอินเดียสมัยโบราณได้ใช้เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ปัญญาและความคิดออกมา โดยเชื่อว่า เทพเจ้าเป็นผู้เปิดเผยความรู้ปัญญาและความคิดแก่ฤษีทั้งหลาย ประวัติวรรณคดีสันสกฤต แบ่งออกเป็น 3 ภาคใหญ่ ๆ คือ (1) ประวัติวรรณคดีภาษาพระเวท (2) ประวัติวรรณคดีตันติสันสกฤต และ (3) ประวัติวรรณคดีสันสกฤตแบบผสม Sarapadnuek (2003)

พระเวท คือ คัมภีร์เกาแก่ของพวกอินโด - อารยัน เป็นแหล่งกำเนิดของวรรณกรรมอินเดียและเป็นคัมภีร์เก่าแก่ พระเวทมี 4 เวท คือ (1)ฤคเวท (2)ยชุรเวท (3) สามเวท (4) อถรฺวเวท Garg (1982) ในบรรดาพระเวททั้งสี่ เวททั้งสามคือ ฤคเวท ยชุรเวทและสามเวทมีความสัมพันธ์โลกสวรรค์ แต่อถรรพเวทจะสัมพันธ์กับโลกมนุษย์มากกว่า อถรรพเวทอธิบายถึงพิธีและการประกอบพิธีและการประกอบพิธีเพื่อได้รับความสำเร็จ เป็นหนทางและพลังทำให้ชีวิตมีความสุขจากหายนะภัยพิบัติ มีจำนวนมนตร์มากมายที่เกี่ยวกับศาสตร์แห่งยา ยา เป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งที่บรรจุไว้ในคัมภีร์อถรรพเวท พราหมณ์ในอถรรพเวทก็จะเป็นหมอด้วย ทำการรักษาคนไข้โดยการป่ามนตร์ ทำพิธีบูชายัญ และจัดยาสมุนไพรอินเดียจนมาถึงยุคปุราณะซึ่งมีการอธิบายอาการ วิธีการรักษา รวมถึงยารักษาโรคไว้ด้วย

อายุรเวท เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของอินเดียโบราณที่ว่าด้วยการดำรงชีวิตให้มีอายุยืนยาว ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวอินเดียจนถึงปัจจุบันคำว่า “อายุรเวท” มาจากคำสันสกฤตว่า อายุสฺ + เวท มีความหมายตรงตัวว่า “ศาสตร์แห่งชีวิต”ในปัจจุบันหมายถึงการแพทย์โบราณของอินเดียและถูกยอมรับในฐานะแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) คัมภีร์อายุรเวทส่วนใหญ่มีเนื้อหากล่าวถึง โรค, สาเหตุ, อาการ, ยา และข้อปฏิบัติต่าง ๆ Lochan & others (2014) อายุรฺเวท หรือ ไวทฺยศาสฺตฺร (Indian Medicine) Sarapadnuek (2003) ระบบแพทย์ของอินเดีย ซึ่งเรียกว่า อายุรเวท บทบาทของอายุรเวชในสังคมอินเดียสะท้อนสภาพสังคม ความเป็นอยู่ ค่านิยม ความคิดความเชื่อ โรคหรือความเจ็บป่วยเป็นธรรมชาติที่มนุษย์ต้องประสบในชีวิต สิ่งที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ที่เกิดจากโรคคือ เทพเจ้าโดยใช้การสวดบูชาประกอบพิธีกรรม มนต์คาถา เพื่อได้รับความสำเร็จโดยเห็นได้ชัดในยุคพระเวทและพัฒนาการมาใช้ยาในยุคต่อมา ทั้งนี้อายุรเวทก็ยังมีความเชื่อมโยงถึงสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสังคมไทยตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารูปแบบเนื้อหาด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤต
2. ศึกษาพัฒนาการองค์ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤตเพื่อเห็นการสืบทอดและพัฒนาการทางการแพทย์โบราณจากอดีตถึงปัจจุบันฺกาลเป็นต้นมา

ขอบเขตการวิจัย

ผู้ศึกษาจะศึกษาความรู้ด้านการแพทย์โบราณเฉพาะที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต ฤคเวทสังหิตาใช้ The Hymns of the RigvedaTranslated by Griffith 2nd edition, Kotagiri (Nilgiri),1896 อถรรพเวทใช้ Atharva-veda with The Pada-Pāṭha and Sayanācārya’s Commentary,1962 จรกสังหิตาใช้ Vedic Literature Collection ของ Maharishi University of Management โดยอ้างอิงจากการศึกษาของ ดร.อุเทน วงศ์สถิตย์ ครุฑปุราณะใช้ The Garuḍa Mahāpuraṇam ของ Prof. Pushpendra Kumar, 2014 มีจำนวน 2 เล่ม และมีหลายศาสตร์ จะทำการศึกษาและวิเคราะห์เฉพาะเรื่องอายุรเวทที่อยู่ในเล่มที่ 1 เท่านั้น ทั้งนี้ที่เลือกศึกษาจากวรรณคดีสันสกฤตเหล่านี้เพราะว่ามีความแตกต่างกันในช่วงเวลาและเห็นพัฒนาการอย่างชัดเจน

ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤตจำแนกตามยุค

คัมภีร์ฤคเวทสังหิตา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบทสรรเสริญเทพเจ้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคลาธิษฐานของปรากฏการณ์ธรรมชาติ โดยกล่าวถึงการแพทย์โบราณว่า รุทรเทพเป็นแพทย์ (ภิษชฺ) ของเทพทั้งหลาย อัศวินเทพเป็นแพทย์ทางกายภาพที่ทำให้คนตาบอดมองเห็นและคนเป็นง่อยเดินได้ ตัวอย่างบทสรรเสริญของวายุเทพในฤคเวทสังหิตามีข้อความดังนี้

อปฺสฺวนฺตรมฤตมปฺสุ เภษชมปามุต ปฺรศสฺตเย ฯ
เทวาภวต วาชินะ ฯ
อปฺสุ เม โสโม อพฺรวีทนฺตรฺวิศฺวานิ เภษชา ฯ
อคฺนิ ฺ จ วิศฺวศมฺภุวมาปศฺจ วิศฺวเภษชีะ ฯ
อาปะ ปฤณีต เภษชำ วรูถำ ตนฺเว มม ฯ
ชฺโยกฺ จ สูรฺยำ ทฤเศ ฯ

แปล: อมฤตอยู่ในน่านน้ำในน่านน้ำมียาหม่องบำบัดจงรวดเร็วทันใจเพื่อให้พวกเขาสรรเสริญภายในน่านน้ำ - โสมจึงบอกฉันว่า – อาศัยบาล์มทั้งหมดที่รักษาและอัคนีเทพผู้ที่อวยพรทุกคนน้ำเหล่านี้ถือเป็นยาทั้งหมด โอ น้ำที่เต็มไปด้วยยาเพื่อให้ร่างกายของฉันปลอดภัยจากอันตรายเพื่อที่ฉันจะได้เห็นดวงอาทิตย์นาน ๆ

บทสรรเสริญของอัศวินเทพในฤคเวทสังหิตา มีข้อความดังนี้

ตฺริรฺ โน อศฺวินา ทิวฺยานิ เภษชา ตฺริะ ปารฺถิวานิ ตฺริรฺ อุ ทตฺตมฺ อทฺภฺยะ ฯ
โอมานำ ศโยรฺ มมกาย สูนเว ตฺริธาตุ ศรฺม วหตำ ศุภสฺ ปตี ฯ

แปล: วันละสามครั้งอัศวินเทพ ให้ยาจากสวรรค์แก่เราสามครั้งจากแผ่นดินโลกและสามครั้งที่น้ำมีความโปรดปรานและสุขภาพและความแข็งแรงมอบให้กับลูกชายของฉัน การป้องกันสามชั้นอัศวินเทพเจ้าเป็นผู้มอบให้กับเขา

คัมภีร์อถรรพเวท เป็นต้นกำเนิดของตำราการแพทย์และการรักษาโรคด้วยสมุนไพร ซึ่งการแพทย์หรือการรักษาโรคในอถรรพเวทนั้น เป็นการรักษาด้วยวิธีร่ายมนตร์ประกอบการรักษาโรคซึ่งเรียกมนตร์ชนิดนี้ว่ามนตร์ไภษัช (Bhaishaja) ซึ่งเป็นมนตร์ที่ใช้ร่ายประกอบการรักษาโรคต่าง ๆ โรคเหล่านั้นเป็นโรคทั่วไปที่พบได้บ่อยและต้องการการเยียวยาแต่ต้น เช่น โรคหวัด ไข้ อาการขัดเบา โรคท้องร่วง โรคบิด บาดแผลอื่น ๆ มนตร์นี้ใช้บริกรรมประกอบการรักษาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น เสกลงในยาสมุนไพรแล้ววางยานั้นแก้ผู้ป่วย หรือบริกรรมแล้วเป่ามนตร์ใส่ผู้ป่วยศรัทธาว่าความศักดิ์สิทธิ์ของมนตร์ทั้งหลายที่โอมอ่านได้มีลมเป็นผู้นำพาไปถอนพิษโรคให้หายเจ็บป่วย เรื่องสามัญเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานต่อวัฒนธรรมการรักษาโรคของอินเดียสืบมา และที่สำคัญอย่างยิ่งคือการแพทย์ในอถรรพเวทถือเป็นการแพทย์ที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏว่ามีการรวบรวมขึ้นเป็นตำรา

มนตร์เหล่านี้ได้บอกถึงเรื่องราวของโรคและยาที่ใช้รักษา โดยมีโรคและยานั้นเป็นบุคลาธิษฐานและมีการดำเนินเนื้อหาโดยรูปแบบร้อยกรอง มีการใช้อลังการหรือการตกแต่งเรื่องที่เป็นสามัญลักษณ์และสามารถเข้าถึงง่าย ทำให้มนตร์สามารถจรรโลงใจและน่าสัมผัสมากขึ้น เช่น มนตร์รักษาโรคไอ มีข้อความดังนี้

ยถา มโน มนสฺเกไตะ ปราปตตฺยาศูมตฺ ฯ
เอวา ตฺวา กาเส ปฺร ปต มนโสนุ ปฺรวายฺยมฺ๚
ยถา พาณะ สุสำศิตะ ปราปตตฺยาศุมตฺฯ
เอวา ตฺวำ กาเส ปฺร ปต ปฤถิวฺยา อนุสำวตมฺ๚

ยถา สูรฺยสฺย รศฺมยะ ปราปตนฺตฺยาศุมตฺฯ
เอวา ตฺวํ กาเส ปฺร ปต สมุทฺรสฺยานุ วิกฺษรมฺฯ

แปล: ดุจจินตนาการอันว่องไวล่องลอยไปข้างหน้าพร้อมกับมโนนึก ข้าแต่โรคไอ จงบินไปให้เร็วพร้อมกับการล่องลอยของจินตนาการฉะนั้นดุจลูกธนูอันไวซึ่งพุ่งออกไปพร้อมกับความแหลมคมที่ถูกเสี้ยมไว้แล้ว ข้าแต่โรคไอขอจงบินหนีไปไกลสุดหล้านั่นเทียวดุจแสงอาทิตย์ซึ่งส่องไปไกลแสน ข้าแต่โรคไอจงบินหนีไปให้ไกลตามความไพศาลแห่งสมุทรนั่นเทียว (Phromsutthirak, 2008)

คัมภีร์จรกสัมหิตา ถือว่าเป็นคัมภีร์เก่าแก่ที่สุด ตำนานกล่าวว่าพระพรหมเป็นผู้ให้กำเนิดอายุรเวทขึ้น ศาสตร์นี้ได้ถูกถ่ายทอดสู่โลกมนุษย์โดยฤษีภารทวาชะ จากนั้นฤษีอาเตรยะ ปุนรวสุได้สืบทอดศาสตร์แห่งอายุรเวชต่อมา จรกสัมหิตาเป็นปฐมบทของตำราอายุรเวททั้งมวลกำหนดขอบเขตกว้าง ๆ ว่า เป็นวิชาแห่งสาเหตุและอาการของโรค การรักษา และการบำรุงร่างกายซึ่งเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับพื้นฐานการแพทย์โบราณ ที่ว่าด้วยการเกิด การมีชีวิตที่ยืนยาวและปราศจากการเริ่มต้นใดๆ โรคเกิดขึ้นที่ร่างกาย เพราะความไม่สมดุลของธาตุต่าง ๆ ในร่างกายก่อเกิดเป็นโทษมี 3 อย่าง จึงเรียกว่า ตรีโทษ ประกอบด้วย วาตะ(ลมในร่างกาย) ปิตะ(ความร้อนหรือพลังงาน) และกผะ(เสมหะ) ทั้ง 3 นี้ ถ้าเกิดความผิดปกติย่อมทำให้ร่างกายอ่อนแอลง รสะ หรือรสชาดที่มีคุณสมบัติหลักจะช่วยกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของอาหารสามารถสร้างสมดุลของโทษะได้ ฤดูและสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อสุขภาพเท่ากับนิสัยการกินของมนุษย์ มีข้อความดังนี้

หิตาหิตๆ สุขๆ ทุะขมายุสฺตสฺย หิตาหิตมฺ ฯ
มานๆ จ ตจฺจ ยโตฺรกฺตมายุรฺเวทะ ส อุจฺยเต ฯ

แปล: การควบคุมอาหารว่าสิ่งใดควรรับประทานและสิ่งใดไม่ควรรับประทาน รวมทั้งบอกให้รู้ช่วงเวลาที่ดีและไม่ดีของชีวิต ช่วงเวลาแห่งความสุขและความทุกข์ของชีวิต รวมกันเรียกว่า อายุรเวท (Balkrishna, 1989)

คัมภีร์ปุราณะมีเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับประเทศอินเดีย ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ศาสนาและการเมือง เป็นวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นรูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนอินเดีย ซึ่งได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนถึงการกำหนดรูปแบบของสังคม วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ภูมิศาสตร์ การเมือง ปรัชญา ศาสนาและระบบการศึกษา ครุฑปุราณะเป็นหนึ่งใน 18 มหาปุราณะของตำราในศาสนาฮินดู และเป็นส่วนหนึ่งของวิษณุปุราณะเป็นร้อยแก้วเขียน มีทั้งหมด 8,000 โศลก ถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ Purva Khanda (ส่วนแรก) และ Uttara Khanda (ส่วนหลัง) โดยส่วนแรกจะเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ประกอบด้วย จักรวาลวิทยา การกำเนิดจักรวาลในครุฑปุราณะมีเช่นเดียวกับในปุราณะอื่น ๆ ก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคเช่น ความผิดปกติของวาตะ ปิตตะ และ กผะ สภาพอากาศความร้อน ความเย็น ช่วงฤดูกาลที่จะเป็นโรคแต่ละชนิด มีข้อความดังนี้

สรวโรคนิทาศจ วกฺษเย สุศฺรุต ตตฺวตะ ฯ
อาเตฺร ยาทไยรมุ นิปวไรรฺยถา ปูรวมุทีริตมฺ ฯ

แปล: ดูก่อนสุศรุตบัดนี้ฉันจะกล่าวถึง สาเหตุของโรคทั้งหมดดังที่ฤาษี อาตเรยะ กล่าวไว้แล้วเมื่อครั้งก่อน

โรคหะ ปาปฺมา ชฺวโร วฺยาธิรฺวิกาโร ทุษฏ อามยะ ฯ
ยกฺมาตงฺกคทา พาธาะ ศพฺดาหะ ปยฺรยายวาจินะ ฯ
โรค ปาปฺม ชวร วยาธิ วิการะ ทุษฏะ อามยะ และ ยกฺษมา ศัพท์เหล่านี้เป็นคำพ้องความหมายของโรคทั้งหมด
นิทานๆ ปูรวรูปาณิ รูปาณยุปศยสฺตถา II
สๆปฺราปฺติศฺเจติ วิชฺญนๆ โรคาณาๆ ปศฺจธา สมฺฤตมฺ I3I

แปล: หมวดหมู่ที่จำเป็นทั้งห้าประเภทที่เกี่ยวข้องกับโรคอาจอธิบายได้ว่าเป็นพยาธิสภาพ ระยะเริ่มต้นหรือระยะฟักตัว (ปูรวรูป) การแสดงอาการบ่งชี้ลักษณะ (รูป) การทำให้เป็นปกติ (อุปสายา) บริเวณ ตำแหน่งที่เกิดโรค (สัมปราติ), การวินิจฉัย (วิชฺญนำ)

ดังนั้นจากการศึกษาเนื้อหาและพัฒนาการด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤต จะเห็นได้ว่ามีการพัฒนาอย่างชัดเจนตั้งแต่สมัยพระเวทมาจนถึงยุคปุราณะ ซึ่งมีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดคือในสมัยพระเวทนั้นเน้นการสร้างเป็นบุคลาธิษฐานเพื่อให้เห็นคุณสมบัติทางกายภาพเป็นอาการที่เป็นนามธรรมที่อธิบายให้เห็นเป็นภาพอย่างชัดเจน แต่ในยุคปุราณะนั้นมีการกล่าวถึงสาเหตุของโรคและอาการของโรคให้เห็นในเชิงวิทยาศาสตร์มากขึ้น ผู้ศึกษาจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบเนื้อหาและพัฒนาการองค์ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤต

ผลการวิจัย

1. รูปแบบเนื้อหาด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤต พบว่า ในคัมภีร์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่กล่าวถึง โรค สาเหตุ อาการ ยา และข้อปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อป้องกันโรคภัยและการรักษาสุขภาพให้แข็งแรง เชื่อกันว่าอายุรเวทเป็นวิทยาศาสตร์องค์รวมที่ไม่เพียงแต่บอกเล่าในด้านสรีระเท่านั้น แต่ได้ให้ข้อมูลทางด้านจิตวิทยา(จิตใจ) และจิตวิญญาณของสิ่งมีชีวิตด้วย ไม่ใช่การรักษาตามอาการแต่เป็นการรักษาที่เป็นระบบ ในการรักษาทางอายุรเวทไม่ใช่เพียงการควบคุมโรคเท่านั้น แต่ต้องรักษาไปถึงสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้เกิดโรค รวมทั้งการจัดการที่ได้ผลและดูแลเพื่อไม่ให้เกิดผลข้างเคียงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จุดมุ่งหมายหลักของอายุรเวทคือ เพื่อป้องกันสุขภาพซึ่งเน้นวิธีการของการใช้ชีวิตให้มีสุขภาพดี โดยมีการปรับการดำเนินชีวิตและการรับประทานอาหารให้สอดคล้องกับฤดูกาลและวิถีชีวิตประจำวันโดยจะเห็นได้จากตารางต่อไปนี้

Table 1 ตารางแสดงสภาพธรรมชาติตามการเปลี่ยนแปลงในแต่ละฤดูกาลของประเทศอินเดีย

สภาพธรรมชาติตามการเปลี่ยนแปลงในแต่ละฤดูกาลของประเทศอินเดีย							
ฤดู	รตู	เดือนตามสากล	สภาพอากาศ	รสที่เด่น (รสชาติ)	สภาพโทษะ		
					สะสม	กำเริบ	สงบ
ปลายฤดูหนาว	ศิศิระ	ม.ค.-มี.ค.	แห้ง	ค่อนข้างขม	กผะ	-	-
ฤดูใบไม้ผลิ	วสันตะ	มี.ค.-พ.ค.	แห้งมากขึ้น	ฝาด	-	กผะ	-
ฤดูร้อน	คฺรีษม	พ.ค.-ก.ค.	แห้งที่สุด	เผ็ด	วาตะ	-	กผะ
ฤดูมรสุม	วรษา	ก.ค-ก.ย.	ชื้นเล็กน้อย	เปรี้ยว	ปิตตะ	วาตะ	-
ฤดูใบไม้ร่วง	ศะรัท	ก.ย.-พ.ย.	ชื้น	เค็ม	-	ปิตตะ	วาตะ
ต้นฤดูหนาว	เหมันตะ	พ.ย.-ม.ค.	ชื้นมาก	หวาน	-	-	ปิตตะ

2. พัฒนาการองค์ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤต พบว่า อายุรเวทนั้นได้เกิดขึ้นในสมัยพระเวทและได้รับการสืบทอดและพัฒนาโดยไม่ขาดสายจากอถรฺพเวท มาสู่ยุคของคัมภีร์ปุราณะกลายเป็นคัมภีร์ด้านการแพทย์จำนวนมาก

การศึกษาอายุรเวทของนักวิชาการทางด้านวรรณคดีสันสกฤต

Raksamani (1999) นักวิชาการผู้เป็นคณะกรรมการจัดทำตำรา แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวรรณกรรมของชาติ ได้เรียบเรียงบทนำในบทที่ว่าด้วย “คัมภีร์ฉันทศาสตร์” กล่าวถึงการแพทย์ ว่าศัพท์ภาษาไทยว่า “แพทย์” มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ไวทฺย” แปลว่าผู้รู้พระเวท หมายถึงผู้รู้วิชาการต่าง ๆ ที่ประมวลอยู่ในคัมภีร์พระเวท (คัมภีร์พระเวทฉบับหนึ่งคือ อถรรพเวท เป็นต้นกำเนิดของตำราการแพทย์ และการรักษาโรคด้วยสมุนไพร) และผู้รู้วิชาการรักษาโรค

เป็นที่นับถือยกย่องและมีบทบาทมากในสังคม ต่อมาคำว่า “ไวทฺย” จึงมีความหมายเจาะจงหมายถึงผู้รู้วิชาการรักษาโรคและอ้างว่าคัมภีร์อรรพเวทเป็นตำราแพทย์เล่มแรกของชาวอินเดียอีกด้วย

Sinthudech (2009) ได้ศึกษาเรื่อง มนตร์ไภษัชยะ: การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางวรรณคดีและการแพทย์ในอถรรพเวท โดยมีจุดประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อแปลมนต์ไภษัชยะจากคัมภีร์อถรรพเวทฉบับภาษาสันสกฤตเป็นภาษาไทย เพื่อนำเสนอด้านการแพทย์ในอถรรพเวทซึ่งได้ชื่อว่าเป็นดรรชนีแรกแห่งความเจริญของอารยธรรมตะวันออก เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาทางวรรณคดีโดยเน้นลักษณะคำประพันธ์ประเภทมนต์ตามลักษณะเฉพาะที่ปรากฏของคัมภีร์อถรรพเวทซึ่งถือเป็นคัมภีร์โบราณที่สมบูรณ์และมีเอกลักษณ์เล่มหนึ่งของโลก โดยต้นฉบับอถรรพเวทที่นำมาศึกษานั้นยึดต้นฉบับถาษาสันสกฤตอักษรเทวนาครีตามตำราชื่อ Atharvaveda with The Pada-Pātha and Sayanācārya’s Commentary ผลการศึกษาพบว่า มนไภษัชยะเป็นมนตร์ที่ยาวที่สุดในคัมภีร์อถรรพเวทมีทั้งสิ้น 390 มนตร์ ซึ่งแต่ละมนตร์ล้วนถูกแต่งให้งดงามด้วยอลังการชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะอลังการทางความหมายที่มีความโดดเด่นมาก จากการศึกษาพบถึง 14 ชนิด และปรากฏการณ์ใช้ฉันท์ 12 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มที่มีการใช้มากที่สุด คือ อนุษฏุภ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบโรคในมนตร์ไภษัชยะทั้งสิ้น 22 โรค พบตัวยาที่ใช้ในการรักษา 33 ชนิด และยังพบวิธีการรักษาเพิ่มเติมอีก 7 วิธีซึ่งพบวิธีสำคัญมากที่สุดในการรักษานั่นก็คือ การใช้มนต์บริกรรมในการรักษา

Kham-ek (2015) กล่าวถึง มนตรา โรคา ในคัมภีร์อาถรรพเวท ว่าในบรรดาพระเวททั้งสี่ เวททั้งสามคือ ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวทมีความสัมพันธ์โลกสวรรค์ แต่อถรรพเวทจะสัมพันธ์กับโลกมนุษย์มากกว่า อถรรพเวทอธิบายถึงพิธีและการประกอบพิธีและการประกอบพิธีเพื่อได้รับความสำเร็จ เป็นหนทางและพลังทำให้ชีวิตมีความสุขจากหายนะภัยพิบัติ อถรรพเวท มีหลายชื่อ คือ อถรฺวเวท อถรวังคีรัส (อถรฺวงฺคีรฺส) พฤควังคีรัส (ภฺฤควงฺคีรส) พรหมเวท (พฺรหฺมเวท) กษัตรเวท (กฺษตฺรเวท) ภิษัคเวท (ภิษคฺเวท) คำว่า “อถรวังคีรัส (อถรฺวงฺคีรฺส)” มี 2 ความหมายในทางเวทมนตร์ แยกเป็น อถรฺวนฺ + องฺคีรสฺ ทั้งสองคำหมายถึงพราหมณ์ผู้ทำพิธีบูชาไฟ แต่อถรวันมีอีกความหมายหนึ่งว่า เวทมนตร์อันศักดิ์สิทธิ์เป็นมงคล ใช้รักษาโรค อังคีรัสมีความหมายหนึ่ง คือ พราหมณ์ผู้ทำพิธีเกี่ยวกับมนตร์ดำ ฝ่ายศัตรู ทำการสาปแช่งเสน่ห์ และเป็นพ่อมดหมอผีชั่วร้าย ความหมายของ “อถรวา” ยา (bheṣaj) ในภิษัคเวท มีจำนวนมนตร์มากมายที่เกี่ยวกับศาสตร์แห่งยา ยา เป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งที่บรรจุไว้ในคัมภีร์อถรรพเวท พราหมณ์ในอถรรพเวทก็จะเป็นหมอด้วย ทำการรักษาคนไข้โดยการป่ามนตร์ ทำพิธีบูชายัญ และจัดยาสมุนไพรอินเดีย ในคัมภีร์พระเวท 20 เล่มจะมีบทเพลงสวดที่เกี่ยวกับยา ในมนตร์เหล่านี้จะบอกชื่ออาการ (symptoms) การวินิจฉัย (diagnosis) และการรักษาโรคชนิดต่าง ๆ อถรรพเวทเป็นต้นกำเนิดของยาอินเดียต่อ เช่น อายุรเวท ถือว่าเป็นรองลงมาเหมือนกับอุปเวทของอถรรพเวท โรค ในอถรรพเวทถือว่า ภูต ผี ปีศาจ เป็นสาเหตุให้เกิดโรค การรักษาโดยการใช้มนตร์ บางมนตร์เรียกและสรรเสริญพืชสมุนไพรที่ทำการรักษา บางมนตร์ก็เสกน้ำทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ หรือเสกไฟ ซึ่งคนอินเดียถือว่าศักดิ์สิทธิ์ขับไล่ภูต ผี ปีศาจ บทเพลงสวดมนตร์ทำพร้อมกับพิธีซึ่งรู้จากคัมภีร์ เกาศิกสูตร (Kauśikasūtra) เป็นตำราแพทย์ศาสตร์อินเดียที่เก่าแก่ที่สุด

Good, et al.(2010) ได้ศึกษาแนวคิดด้านสุขภาพและการปฏิบัติของคนส่วนใหญ่กับคนในโลกปัจจุบันยังคงรักษาประเพณีที่พัฒนาขึ้นในช่วงสมัยโบราณ ความคิดเกี่ยวกับวิธีทำให้ร่างกายเกิดความสมดุล การบริโภคอาหารร้อนหรือเย็นที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของร่างกาย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีที่ได้รับการอธิบายในเรื่องของวิทยาศาสตร์และการแพทย์ครั้งแรกเมื่อหลายพันปีก่อน ความคิดเหล่านี้และส่วนใหญ่กับชาวเอเชียระบบทางการแพทย์ในเอเชียยังคงรูปแบบความคิดโบราณและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ โดยมีการอธิบายถึงวัฒนธรรมสมัยที่นิยมด้านอายุรเวทของชาวอินเดีย

Srivastava (2016) ได้กล่าวถึง ครุฑปุราณะดังนี้ ครุฑปุราณะเป็นบทประพันธ์ Dhavantari Nighantu และ Dhanvantri Samhita หนังสือสองเล่มที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุดของอายุรเวทเป็นการอธิบายโรคและการรักษา ยังไม่ได้กล่าวถึงความรู้รายละเอียดของยา ขั้นตอนการรักษาพยาบาลห้าขั้นตอน นิดานาม การวินิจฉัยโรคก่อนอาการจะชัดเจน อธิบายเพิ่มเติม ปูรฺวรูป ซึ่งเป็นช่วงที่มีอาการเริ่มแรกของโรค ขั้นที่เรียกว่า รูป ระยะอาการที่อาการทั้งหมดเริ่มปรากฏให้เห็น กล่าวถึงอาหาร อุปษย ซึ่งเป็นจุดมุ่งเน้นการรักษาผ่านทางอาหารและอื่น ๆ ขั้นสุดท้าย สมปราปฺติ อธิบายช่วงเวลาพักฟื้น

BAMS (2016) ได้กล่าวถึง หลักฐานทางประวัติศาสตร์และตำนานเราได้เรียนรู้อายุรเวทที่มีอยู่และได้รับการฝึกฝนมาหลายศตวรรษ มันอาจส่งผลกระทบต่อระบบอื่น ๆ อารยธรรม หรือได้รับอิทธิพลจากวิทยาศาสตร์อื่น ๆ พระเวทและปุราณะ เป็นแหล่งอ้างอิงที่แท้จริงของวัฒนธรรมและประเพณีของอินเดียที่มีอยู่ในสมัยโบราณและมีอิทธิพลต่ออารยธรรมที่จะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับอายุรเวทนั้นมีอยู่ในนี้

Kukreti (2016) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางการแพทย์ : ยาคำศัพท์ทางการแพทย์ที่กล่าวถึงในครุฑปุราณะ ไม่ได้เป็นต้นฉบับ แต่รวบรวมจาก สัมหิตา ตำราเก่า จะอธิบายถึงชื่อโรคและการรักษา(ข้อความจากคุปตะ เอาระ อายุรเวท) ดังนั้น จึงมั่นใจได้ว่า ได้เพิ่มบทแรกในครุฑปุราณะหลังยุคคุปตะ ในบทนี้มีคำอธิบายที่พบบ่อย สาเหตุและอาการของโรค การรักษา สาเหตุ อาการ และการรักษาโรคในครุฑปุราณะ

Leurmsai (2015) กล่าวถึง โรคและการเยียวยารักษาในคัมภีร์พุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาลช่วงที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระธรรมคำสั่งสอนนั้น แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานลายลักษณ์ที่เป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาในขณะนั้น แต่คัมภีร์พระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายานที่ได้รจนาขึ้นในชั้นหลังถือเป็นกลุ่มข้อมูลที่ให้รายละเอียดสภาพสังคม ความเป็นอยู่ ค่านิยม ความคิดความเชื่อ ของผู้คนในสมัยพุทธกาลได้ชัดเจน จะเห็นได้จากงานศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับระบบการแพทย์ของอินเดีย เรื่อง “Asceticism and Healing in Ancient India: Medicine in the Buddhist Monastery” ของ Kenneth G. Zysk ซึ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับพัฒนาการเยียวยารักษาโรคในอินเดียโบราณ ตั้งแต่ในช่วงเวลาที่มีการเยียวยารักษาแบบไสยศาสตร์-ศาสนา (magico-religious healing tradition) จนกระทั่งการเยียวยารักษาโรคมีความชัดเจนเป็นระบบเมื่อพระพุทธเจ้ากำหนดขั้นตอนการเยียวยารักษาโรคเพื่อบรรเทาอาการอาพาธของเหล่าภิกษุ มีการสถาปนาวัดซึ่งเป็นพัฒนาการสำคัญของการแพทย์อินเดีย คัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ให้ข้อมูลการเยียวยารักษาโรค ได้รับการอ้างถึงมากที่สุด คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระวินัยปิฎก หมวดเภสัชชขันธกะ ในพระไตรปิฎก มีการระบุรายชื่อโรคจำนวนมาก ทั้งโรคธรรมดาทั่วไปและโรคที่มีอาการร้ายแรง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรายชื่อโรคที่เกี่ยวกับผิวหนัง และโรคที่เกิดกับอวัยวะต่าง ๆ ส่วนคัมภีร์พุทธสาสนาภาษาสันสกฤตมีการระบุถึงรายชื่อโรคไว้บางส่วน ส่วนใหญ่จะระบุถึงโรคที่เกิดจากอมนุษย์ หรือโรคระบาด และโรคธรรมดาทั่วไป ดังที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ลลิตสตระ มหาวัสตุอวทาน อวทานศตกะ คัมภีร์บางเรื่องก็กล่าวถึงชื่อโรคซึ่งยกเป็นอุปมา อุปไมย เช่น ในสัทธรรมปุณฑีกสูตร พระพุทธเจ้าทรงแบ่งโรคที่เบียดเบียนร่างกาย ออกเป็นโรคทางกายและโรคทางใจ โรคทางกายคืออาการทุกข์เดือดร้อนจากความผิดปกติต่าง ๆ ทางกาย ร่างกายของเราเกิดจากปัจจัยหลายอย่างมาประกอบกันเข้า คือเกิดจาก ดิน น้ำ ลมไฟ มารวมอยู่ด้วยกัน ธาตุต่าง ๆ ไม่มีการคงที่แน่นอน เมื่อธาตุแต่ละส่วนเกิดการเปลี่ยนแปลง ย่อมเป็นธรรมดาที่ว่าจะเกิดการแปรปรวนขึ้นแก่ร่างกายที่เป็นของส่วนรวมนั้น ซึ่งเป็นองค์รวมของธาตุทั้งหมด เมื่อร่างกายแปรปรวนไปก็เกิดการป่วยไข้ไม่สบาย(พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต) ทั้งนี้เพราะธาตุทั้ง 4 ที่ไม่สมดุล จึงเป็นเหตุให้ร่างกายเกิดความผิดปกติ ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก ให้รายละเอียดไว้ชัดเจนถึงการเยียวยารักษาโรคด้วยเภสัชและยาสมุนไพรที่หาได้ในป่า ซึ่งมีสรรพคุณทั้งรักษาโรคและบำรุงสุขภาพให้แข็งแรง ส่วนวิธีการเยียวยารักษาโรคก็มีหลายวิธีทั้งการดื่มกิน การสูดดม การอบควัน การใช้ความร้อนด้วยวิธีการต่าง ๆ การผ่าตัด ตลอดทั้งวิธีที่อาศัยพุทธานุภาพ ส่วนโรคทางใจ ตามหลักพระพุทธศาสนากล่าวว่า เกิดจากกิเลส ตัณหา มาเบียดเบียนจิตใจ ด้วยเหตุนี้หลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ใช้รักษาโรคทางใจจึงมีอยู่เป็นจำนวนมาก กิเลสที่เข้ามาครอบงำจิตใจของมนุษย์ก็คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง กิเลสทั้งสามนี้เป็นจุดหมายของพระพุทธศาสนาที่จะต้องควบคุมและแก้ไขความทุกข์ที่บีบคั้นจิตใจด้วยหลักธรรมอันประเสริฐ

Wongsathit (2015) กล่าวถึง โรคในคัมภีร์สันสกฤต อายุรเวทของอินเดียมีประวัติความเป็นมานับพันปี จัดเป็น อุปเวท หรือ คัมภีร์ชั้นรองที่ช่วยอธิบายความคัมภีร์ อาถรรพเวท ที่ว่าด้วยคาถารักษาโรคต่าง ๆ นอกจากเป็นอุปเวทของอาถรรพเวทแล้วยังถือว่าเป็นคัมภีร์ขยายความคัมภีร์ครโภปนิษัทอีกด้วย คัมภีร์อายุรเวทมีมากมายหลายร้อยคัมภีร์ ส่วนใหญ่มีเนื้อหากล่าวถึงโรค, สาเหตุ, อาการ, ยา และข้อปฏิบัติต่าง ๆ สำนักคิดของอายุรเวทที่สำคัญและเก่าแก่มีอยู่ 2 สำนัก คือ สำนักความคิดทางเวชศาสตร์กับ สำนักความคิดทางศัลยศาสตร์ โดยมีคัมภีร์จรกะสัมหิตา (Carakasamhita) และสุศรุตะสัมหิตา (Susrutasamhita) เป็นคัมภีร์หลักของสำนักทั้ง 2 โดยลำดับ

1. คัมภีร์จรกะสัมหิตา เป็นหนึ่งในคัมภีร์อายุรเวทที่เก่าแก่ที่สุดคู่กับสุศรุตะสัมหิตา ตามตำนานกล่าวว่า พระพรหมเป็นผู้ให้กำเนิดอายุรเวทโดยเนื้อหาแบ่งเป็น 3 กองใหญ่(สฺกนฺธ) คือ สาเหตุ (เหตุ) อาการ (ลิงฺค) และการรักษา (เอาษธ) ความรู้ดังกล่าวได้ถูกถ่ายทอดจากพระพรหมมาสู่ท้าวทักษะประชาบดี สู่เทพอัศวิน พระอินทร์ และจากพระอินทร์ศาสตร์นี้ได้ถูกถ่ายทอดสู่โลกมนุษย์โดยฤษีภารทวาชะ จากนั้นฤษีอาเตรยะปุนรวสุ ผู้เป็นศิษย์แห่งฤษีภารทวาชะได้สืบทอดศาสตร์แห่งอายุรเวทต่อมา ฤษีท่านนี้ได้สอนอายุรเวทแก่ศิษย์ทั้ง 6 ของท่าน คือ อัคนีเวสะ เภละ ชตูกรณะ ปราสระ หารีตา และกษารปาณี ในบรรดาศิษย์ทั้ง 6 คนนี้ ปรากฏว่า อัคนีเวสะ เป็นผู้ที่มีความเฉลี่ยวฉลาดที่สุดและได้แต่งคัมภีร์จรกะสัมหิตาขึ้นเพื่อประโยชน์แก่มนุษยชาติ คัมภีร์

ระบุว่า ร่างกายของมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยธาตุทั้ง 5 คือ ดิน (ปฺฤถวี) น้ำ (ชล) ลม(วาโย) ไฟ (เตโช) และที่ว่าง (อากาศ) แนวคิดนี้แตกต่างจากแนวคิดในคัมภีร์เวชศาสตร์ที่รับแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ระบุว่า มนุษย์ประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ แนวคิดเรื่องธาตุ 4 นี้เป็นแนวคิดที่ปรากฏในตำรายา และคัมภีร์เวชศาสตร์โบราณส่วนใหญ่ มีเพียงคัมภีร์ธาตุวิภังค์ กับ คัมภีร์ฉันทศาสตร์เท่านั้นที่กล่าวถึง ธาตุทั้ง 5 ตามแบบจรกะสัมหิตา

2. คัมภีร์สุศรุตะสัมหิตา กล่าวถึงการกำเนิดของอายุรเวทแตกต่างจากคัมภีร์จรกะสัมหิตา ตามตำนานเล่าว่า ครั้งหนึ่งเมื่อเทวดาและอสูรได้ช่วยกันกวนเกษียรสมุทรโดยใช้ภูเขามันทระเป็นไม้ปั่น ใช้พญานาควาสุกิเป็นประหนึ่งเชือกผูกเขามันทระช่วยกันกวนเกษียรสมุทรจนโลกจะทะลุ พระวิษณุจึงอาวตารเป็นเต่าใช้หลังรองรับเขามันทระ ช่วยโลกไว้ได้ ในครั้งนั้นได้เกิดของวิเศษต่าง ๆ ขึ้นมากมายจากอานุภาพของการกวนเกษียรสมุทร เช่น พระนางลักษมี ช้างเอรวัณ ในที่สุดแห่งการกวนเกษียรสมุทรได้บังเกิดเป็นเทพธันวันตริ (Dhanvantari) ถือหม้อน้ำอมฤตลอยออกมา เหล่าเทวดาเมื่อได้ดื่มน้ำอมฤตจึงไม่ตาย สามารถทำสงครามชนะเหล่าอสูรได้ ดังนั้น เทพธันวันตริ จึงถือเป็นเทพแห่งความเป็นอมตะ เพราะเภสัช สามารถรักษาโรคต่าง ๆ ได้ ครั้งหนึ่งเทพธันวันตริได้อวตารลงมาถือกำเนิดเป็นพระราชาแห่งแคว้นกาสี ทรงพระนามว่า ทิโวทาส มาแสดงอายุรเวทแก่เหล่าฤษี รวมทั้งสุศรุตะ

นอกจากคัมภีร์ทั้งสองที่เป็นต้นสายแห่งอายุรเวทแล้ว ยังปรากฏชื่อคัมภีร์อายุรเวทอื่น ๆ อีกจำนวนมาก ได้แก่

1. จิกิตฺสาตตฺวยชฺญ	ของ ธนฺวนฺตริ
2. ทิวฺยจิกิตฺสาเกามุที	ของ กาสีราช
3. จิกิตสาสารตนฺตร	ของ อศฺวินฺกุมาร
4. ไวทฺก สารสฺว	ของ นกุล
5. วฺยาธิสินฺธุวิมรฺทน	ของ สหเทว
6. คานารฺณว	ของ ยม สุรฺยปุตร
7. ชีวนฺทาน	ของ จฺยวน ฤษี
8. ไวทฺยสนฺเทหภญฺชก	ของ วิเทห ชนก
9. สารฺวสาร	ของ พุทฺธ
10. ตนฺตฺรสาร	ของ ชาพาล
11. เวทาน สาร	ของ ชาชลิ มุนี
12. นิทาน ตนฺตฺร	ของ ไปละ
13. สรฺวธร ตนฺตร	ของ กรถ
14. ทไวธ นิรฺยน	ของ อคสฺย ฤษี
15. อษฺฏางฺคหฺฤยสำหิตา	ของ วาคฺภฏฺฏ

จากคัมภีร์อายุรเวทต่าง ๆ ที่ได้แสดงมา จะเห็นศาสตร์แห่งอารุเวทหรือ การแพทย์โบราณของอินเดียได้รับการสืบทอดและพัฒนาโดยไม่ขาดสาย เมื่ออารยธรรมอินเดียได้แผ่มาถึงดินแดงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Mangmeesukhsiri (2015) กล่าวถึง โรคและยาในจารึกอาโรคยศาลา ว่าโรคหรือความเจ็บป่วย เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ต้องประสบในชีวิต มนุษย์ผู้ได้รับผลกระทบจากโรคต้องเสาะหาวิธีการรักษาเยียวยา สิ่งที่ช่วยบรรเทาหรือขจัดความทุกข์ที่เกิดจากโรค คือ ยา หรือที่เป็นภาษาสันสกฤต เภษัช หรือ ไภษัช ในอดีตที่การแพทย์สมัยใหม่หรือการแพทย์แบบตะวันตกยังไม่เข้ามาสู่ดินแดนแถบอุษาคเนย์ ประชาชนในดินแดนแถบนี้ เมื่อเจ็บป่วยต่างก็ได้พึ่งพาอาศัยวิชาการแพทย์รวมไปถึงยาที่เป็นภูมิปัญญาตะวันออกที่เรียกว่า “อายุรเวท” อันมีต้นกำเนิดมาจากอารยธรรมอินเดียโบราณ คำว่า “อโรคยศาลา” เป็นภาษาสันสกฤต มีความหมายตามแนวคิดของคนอินเดียโบราณว่า “โรงพยาบาล” Mornier-William (2002) แต่ในสมัยโบราณ คนในรัฐทางตอนใต้ของประเทศอินเดียมักเรียกสถานที่บำบัดรักษาโรคว่า “อาตุรศาลา” แปลว่า “เรือนพักผู้ป่วย” มีความสำคัญต่อประชาชนสมัย

โบราณมาก เพราะเป็นสถานที่ที่ผู้ป่วยจะได้รับการรักษาดูแลจากหมอ เภสัชกรและเหล่าผู้ช่วย พร้อมกันนั้นยังจะได้รับการจ่ายยาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่พรรรณนาไว้ในคัมภีร์ด้านอายุรเวทอันเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานับพันปี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านรูปแบบเนื้อหา ความรู้ด้านอายุรเวทเป็นศาสตร์ที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึง โรค สาเหตุ อาการ ยา และข้อปฏิบัติต่างๆ เพื่อป้องกันโรคภัยและการรักษาสุขภาพให้แข็งแรง โดยมีการปรับการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับฤดูกาล

2. พัฒนาการองค์ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤตสมัยโบราณจนถึงยุคปัจจุบันและพัฒนาการองค์ความรู้ด้านอายุรเวทในวรรณคดีสันสกฤตอายุรเวทนั้นได้เกิดขึ้นในสมัยพระเวทและได้รับการสืบทอดและพัฒนาโดยไม่ขาดสายจากอถรฺพเวทมาสู่ยุคของคัมภีร์ปุราณะกลายเป็นคัมภีร์ด้านการแพทย์จำนวนมาก แม้ในสมัยพุทธกาลจะไม่ปรากฏหลักฐานลายลักษณ์ที่เป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาในขณะนั้น แต่คัมภีร์พระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายานที่ได้รจนาขึ้นในชั้นหลังถือเป็นกลุ่มข้อมูลที่ให้รายละเอียดสภาพสังคม ความเป็นอยู่ ค่านิยม ความคิดความเชื่อ ของผู้คนในสมัยพุทธกาลได้ชัดเจน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์ความรู้ด้านอายุรเวทยังคงอยู่มาถึงในปัจจุบันและถูกยอมรับในฐานะแพทย์ทางเลือก เพราะหลักการของอายุรเวทเป็นทั้งวิทยาศาสตร์วัฒนธรรมและแนวทางที่ช่วยบอกรายละเอียดและจัดระเบียบข้อมูลด้านสุขภาพโรคภัยไข้เจ็บ เชื่อกันว่าอายุรเวทเป็นวิทยาศาสตร์องค์รวมที่ไม่เพียงแต่บอกเล่าในด้านสรีระเท่านั้น แต่ได้ให้ข้อมูลทางด้านจิตวิทยา (จิตใจ) และจิตวิญญาณของสิ่งมีชีวิตด้วย ไม่ใช่การรักษาตามอาการแต่เป็นการรักษาที่เป็นระบบ ในการรักษาทางอายุรเวทไม่ใช่เพียงการควบคุมโรคเท่านั้น แต่ต้องรักษาไปถึงสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้เกิดโรค รวมทั้งการจัดการที่ได้ผลและดูแลเพื่อไม่ให้เกิดผลข้างเคียงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จุดมุ่งหมายหลักของอายุรเวทคือ เพื่อป้องกันโรคภัยและรักษาสุขภาพซึ่งเน้นวิธีการของการใช้ชีวิตให้มีสุขภาพดี และอายุรเวทยังเป็นเรื่องร่วมสมัยมาจนถึงยุคปัจจุบันที่สอดคล้องกับมุมมองทางมานุษยวิทยากับความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพ พหุลักษณ์ทางการแพทย์ (medical pluralism) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาทางการแพทย์ที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีระบบการแพทย์มากกว่าหนึ่งระบบดำรงอยู่เสมอไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมสมัยใหม่ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีอย่างมาก หรือจะเป็นสังคมดั่งเดิม Cecil (1985) ที่เป็นเช่นนี้ เพราะโดยความเป็นจริงแล้วไม่มีระบบการแพทย์ระบบใดระบบเดียวที่จะมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเองในการตอบสนองต่อปัญหาความเจ็บป่วยในทุกมิติอย่างเหมาะสม จากความเชื่อดั้งเดิมเรื่องคาถาอาคม ต่อมาจึงพัฒนาสืบเนื่องเป็นศาสนาและวิทยาศาสตร์ตามวิวัฒนาการทางความคิดของมนุษย์

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านอายุรเวทในคัมภีร์ครุฑปุราณะ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสันสกฤตศึกษา โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

References

Amarjiva, L. & Sophana, S. (2014). *Ayurveda: Ancient Heritage in the Age of Globalisation*. Nakorn Prathom: Centre for Bharat Studies, Research Institute for Languages and Cultures of Asia (RILCA), Mahidol University.

BAMS, M. (2016). Retrieved 22 August 2020, from http://easyayurveda.com/2016//2/29/Ayurveda-puranas-upa-purana/.

Cecil, H. (1985). *Culture, Health and illness*. Bristol: Wright.

Garg, G. (1982). *An Encyclopedia of Indian Literature*. Delhi: Mohan Printing Corporation.

Good, B. J. et al. (2010). *A Reader in Medical Anthropology*. Malden, Mass.: Wiley-Blackwell.

Griffith, K (1896). *The Hymns of the RigvedaTranslated*. 2nd edition: Kotagiri (Nilgiri).

Kham-ek, B. (2015). Rok lae ya nai khamphi India montra rokha nai khamphi Arton Pra Wet. [Asean wisdom medicine in ancient inscriptions and papers]. In *Kan sewana thang wichakan rueang phumpanya asian wetchasat nai charuek lae ekkasan boran. [Academic dialogue on ASEAN wisdom : medicine in inscriptions and ancient documents]*, Bangkok: Department of Eastern Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (In Thai)

Kukreti, A. (2016). Retrieved 22 August 2020, from http://bedupako.com/blog/?p=15782.

Kumar, P. (2014). *The Garuḍa Mahāpurāṇam volume 1*. New Delhi: Bharat Ram Road.

Leurmsai, S. (2015). Rok lae kan yiaoya raksa nai khamphi Phutthasatsana [Diseases and remedies in Buddhist]. In *Kan sewana thang wichakan rueang phumpanya asian wetchasat nai charuek lae ekkasan boran. [Academic dialogue on ASEAN wisdom : medicine in inscriptions and ancient documents]*, Bangkok: Department of Eastern Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (In Thai)

Mangmeesukhsiri, S. (2015). Rok Lae Ya Nai Charuek Lae Ekkasan Boran Kamphucha Lao : Rok Lae Kan Yiaoya Nai Charuek A Rokaya Sala [Diseases and drugs in Cambodia-Laos ancient inscriptions and documents : diseases and remedies in Arokyasala inscriptions]. In *Kan sewana thang wichakan rueang phumpanya asian wetchasat nai charuek lae ekkasan boran. [Academic dialogue on ASEAN wisdom : medicine in inscriptions and ancient documents]*, Bangkok: Department of Eastern Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (In Thai)

Mornier William, M. (2002). *A Sanskrit-English Dictionary*. London: Coronet Books.

Phromsutthirak, M. (2008). *Prawat wannakhadi Sansakrit. [History of Sanskrit literature]*. Nakhon Pathom: Department of Thai Language Faculty of Arts, Silpakorn University. (In Thai)

Raksamani, K. (1999). *Khamphi Chanthasat nai tamra Phaetsat Songkhro : Phumpanya thangkan phaet lae moradok thang wannakam khong chat. [Medical science book : medical wisdom and national literary heritage].* Bangkok: Teachers Council of Thailand: Ladprao Printing House. (In Thai)

Raksamani, K. (2013). *Kan wichai wannakhadi. [Literature research].* Bangkok: Silpakorn University. (In Thai)

Sharma, A. (2017). *The Relevance of Garuda Purana in modern society: an inter-disciplinnary study*. Jumma: Department of English, University of Jammu.

Shastri, P. (1995). *Introduction to Purāṇa Delhi: Rashtriya Sanskrit Sansthan*. (n.p.)

Sinthudech, T. (2009). *The Bhaisajay: An analytical study of the literary and medical values in Atharaveda*. Master Thesis, M.A. in History, Gradate School, Silpakorn University, Thailand. (In Thai)

S. K., J. & Filipps, R. (1991). *Medicinal plants of India*. Algonac, Mich: Reference Pub.

Srapadnuek, J. (2003). *Prawat wannakhadi Sansakrit 1. [History of Sanskrit literature 1].* Bangkok: Department of Thai and Eastern Languages, Faculty of Humanities Ramkhamhaeng University. (In Thai)

Srivastava, S. (2016). Retrieved 22 August 2020, from http://www.speakingtree.in/allslides/never-heard-before-medical-treatments-that-are-mentioned-in-garuda-purana.

T.K., R. (1977). *A Short history of Sanskrit literature*. Madras: Bharathi Vijayam Press.

Unniappa, I. (2014). *Ayurawet : Phumi panha boran nai yuk lokaphiwat. [Ayurveda : ancient heritage in the age of globalisation].* Nakorn Prathom: Centre for Bharat Studies, Research Institute for Languages and Cultures of Asia (RILCA), Mahidol University. (In Thai)

Vasant, L. (2005). *Ayurveda: The Science of self-healin*g. Delhi: Motilal Banarsidass.

Vinod, V. (2001). *Ayurveda: A way of life*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Williams, M. (1970). *A Sanskrit-English dictionary: etymologically and philologically arranged with special reference to cognate Indo-European languages*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Winterniz, M. (1991). *History of Indian Literature*. 3rd ed. Delhi: Munhiram Manoharlal.

Wongsathit, U. (2015). Rok lae kan yiaoya nai khamphi Sansakrit. [Diseases and remedies in Sanskrit]. In *Kan sewana thang wichakan rueang phumpanya asian wetchasat nai charuek lae ekkasan boran. [Academic dialogue on ASEAN wisdom : medicine in inscriptions and ancient documents]*, Bangkok: Department of Eastern Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (In Thai)